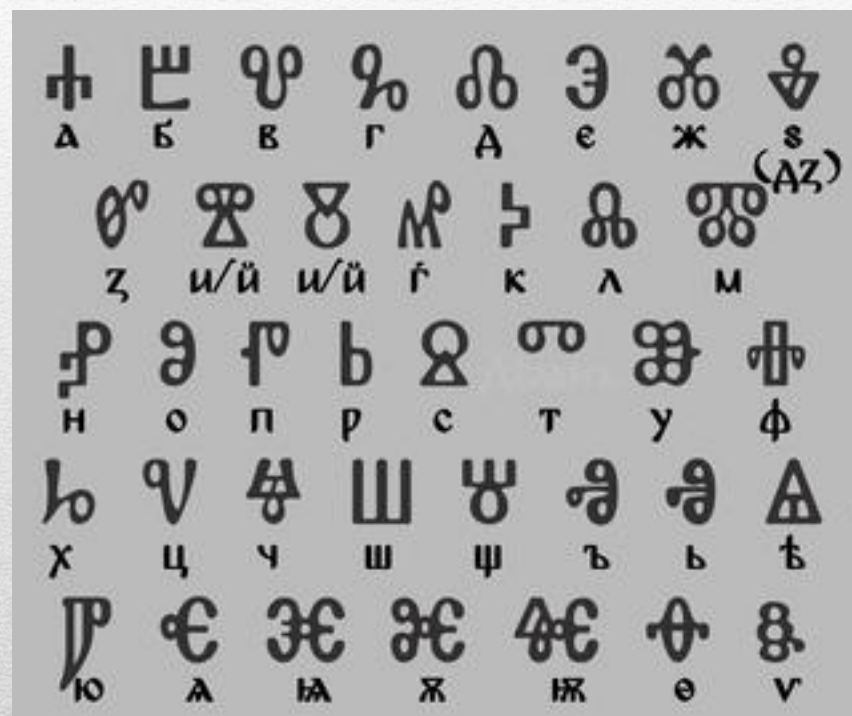

Средновековни български книги

Изготвил: Рая Михайлова

- **Глаголица**
- Глаголицата е азбука, създадена от духовниците Кирил и Методий в периода между 855 и 862 година. Предназначена за превод на богослужебна литература за християнската църква във Великоморавия, тя става и първата азбука, специално адаптирана за писане на славянски езици.

- **Кирилица**
- Кирилицата, заедно с глаголицата, е едната от двете азбуки, използвани при записването на старобългарския книжовен език. Кирилицата е създадена в Преславската книжовна школа към края на IX или началото на X век.

- **Асеманиево евангелие**
- Асеманиевото евангелие е намерено през 1736 от учения ориенталист Йосиф Симон Асемани, виден католически деец и тогавашен префект на Ватиканската библиотека в Рим. По време на второто си пътуване в Близкия Изток той го вижда в един славяногръцки манастир в Йерусалим, купува го от монасите и след време го донася в Рим заедно с други ръкописи. Съхранява се във Ватиканската библиотека.

- **Супрасълският сборник** е старобългарски кирилски ръкопис от средата на 10 век. Сборникът съдържа жития на светци и празнични слова за месец март. Съставен е въз основа на поне два първоизточника, съдържащи менелогий и триоден панегирик с проповеди за четене по време на Светлата седмица. Въз основа на езика му се предполага, че е писан в източнобългарска говорна област. Сред съчиненията, поместени в него, са „Житие на светите 40 мъченици“, „Житие на монаха Яков“, „Слово за Връбница“ от Йоан Златоуст.

*Страница от
Супрасълския сборник*

- **Савина книга** или Савово изборно евангелие е кирилски ръкопис от 10 или 11 век, писан в Източна България.
- Съдържа подобрани евангелски текстове, предназначени за прочитане в неделни и празнични дни. Някои от тях са: „Притча за жестокия длъжник“, „Притча за богатия притежател на лозе и неговите работници“, „Съденето на Исус. Отричането на Петър“. В края на ръкописа е поместен синаксар. Текстът на евангелието и синаксара са непълни поради повреди по ръкописа.
- Названието си дължи на 2 приписки, в които се споменава името поп Сава. Изказани са предположения, че той е преписвачът на евангелието. Те са подменени с нови, дело на български книжовник. През 14 век текстът е допълнен отново, този път от руски книжовник.

Савина книга, лист 142.

- **Ватиканският палимпсест** е старобългарски пергаментен ръкопис с 203 страници на кирилица, който съдържа най-стария познат препис на Евангелието на славянски език.
- Ръкописът е открит от Трендафил Кръстанов през 1982 г. във Ватиканската библиотека.
- Ватиканският палимпсест е издаден през 1996 г. В издаването участват Анна-Мария Тотоманова, която сверява превода с гръцкия оригинал и (като редактор) проф. Иван Добрев. Поради липса на средства все още липсва фототипно издание на паметника, при все че той представлява вероятно най-старата запазена до наши дни книга на кирилица.

- Ръкописът е добре запазен и е много красив. Той се отличава сред другите глаголически ръкописи с по-богатата си художествена украса. Основният ѝ елемент са преплетените ленти, образуващи кръгове и други геометрични мотиви. Растителният орнамент е по-слабо застъпен и се състои главно от месести листа. Някои заглавки включват тератологични елементи: глава на влечуго, от чиято уста излиза тялото на буквата.

- **Томичов псалтир**
- Томичовият псалтир, заедно с Манасиевата хроника и Лондонското евангелие, са най-важните книжовни паметници на XIV в., запазени от епохата на българския цар Иван Александър, известна още като "Втори златен век". Съхранява се в библиотеката в Москва. Застрахователната стойност на уникалния сборник с молитви е 8 милиона евро.

- **Лондонско четириевангелие**
 - Четвероевангелието на цар Иван Александър е илюстриран ръкопис на среднобългарски език, преписан през 1355 – 1356 г. от монаха Симеон за цар Иван Александър.
-

- **Съдържание**
- Към украсата на старобългарската книга спада и миниатюрата. Най-често се помещава на цяла страница преди текста, който илюстрира, но в някои случаи заема по-ограничено пространство. Първите миниатюри навлизат в нашата книжнина с първите славянски паметници-първият Симеонов сборник. Следващите по време миниатюри, които заслужават внимание са от XIIIв., пример за това е Добрейшевото евангелие.

- От XIV в. пощадени от времето са малко илюстрирани кодекса, но достатъчни за да покажат майсторството на художниците от Търновската книжовна школа. Примери за това са: Лондонското четвероевангелие (сега в Британския музей), Манасиевата хроника (в библиотеката на Ватикана), Томичев псалтир (пази се в Историческия музей в Москва) и др. През следващите векове миниатюрите в ръкописите се ограничават изцяло само за евангелски текстове.

- **Манасиевата летопис**
 - Манасиевата летопис или Манасиевата хроника е български средновековен писмен паметник, превод на Световната летопис на ромейския писател Константин Манасий. Оригиналният текст е в мерена реч и се състои от 6733 стиха. Той обхваща събития от сътворението на света до началото на управлението на ромейския император Алексий I Комнин (1081 – 1118). Хрониката е написана по желание на севастократорица Ирина, съпруга на севастократор Андроник Комнин, брат на император Мануил I Комнин.
-

- Преводът е направен в немерена реч, в периода 1335 – 1345 г. по заповед на цар Иван Александър (1331 – 1371 г.) и има 19 добавки, свързани с българската история. Запазени са 5 преписа.

Покръстването на българите

Хан Крум

- При украсата на старобългарската книга се отличават геометричен, растителен, тератологичен, неовизантийски и балкански стил. Геометричният се наблюдава до края на XIII век. Специфичен феномен при българската общност е безусловното и непрекъсваемо във времето предпочитание към мотивите на тератологията. Приема се, че тя е в разцвет през XIII век. Геометричният и зверилният стил дават многобройни разновидности до края на XVII век в нашите ръкописи.

*Миниатюра от Драгановия
минеи. Библиотеката на
Зограф, 13 век*

- Под влияние на първопечатните книги, мотивите на вече познатите стилове се стилизират в орнаменталните композиции и в миниатюрите през XVI – XVII век. Тази насока в ръкописната традиция може да бъде определена като „Балкански старопечатен стил“. Чрез произведенията на други изкуства, като обработка на метали, архитектурна украса, текстил и др., навлизат частично и някои ислямски мотиви по време на Османската империя.

Миниатюра от Драгановия
минеи. Библиотеката на
Зограф, 13 век

- Реймското евангелие
- Французите възприемат глаголическите и кирилските букви като „вълшебно писмо“ с магическо действие. Съществува твърдение, макар и непризнато от историческата наука, че оригиналът на Реймското евангелие е написан от Теодосий Търновски в Килифаревския манастир

- Реймското евангелие е църковнославянски пергаментен ръкопис. Състои се от две части, 32 страници от която са изписани на кирилица, а останалите 62 – на глаголица.
 - Първата съдържа празнични четения на евангелието според православния обред. Втората част съдържа апостолски послания и празнични паремии според католическия обред и е написана през 1395 година на хърватска (ъглеста) глаголица от монасите на Емауския манастир, основан в Прага през 1347 година като католическа обител с богослужение на славянски език. В края на глаголическата част има кратка бележка, според която кирилската част от евангелието е написана от Свети Прокопий Сазавски.
-

- Евангелието започва с календар. Най-вероятно има откъснати страници, защото началото му е от месец ноември, нещо типично за западноевропейската традиция. В същото време обаче първият празник от февруари е посветен на великомъченик Трифон, който се празнува по нашите земи, но не и на запад. Проф. Георги Бакалов приема тезата на професора от Лодзкия университет Георги Минчев, че кирилската част на ръкописа е написана в началото на XI век от основателя на Сазавския манастир св. Прокоп, недалеч от Прага.
-